

Az egyetlen... avagy a reformátusok erdélyi „Szemléje”

A Református Szemle a romániai református és evangélikus egyház *egyetlen* hivatalos lapja, s így egyaránt hivatott lenne a gyülekezetek, a gyakorlati és az elmélettel is foglalkozó teológusok, valamint az egyházi intézmények sokrétű igényének megfelelni. Ugyanakkor arról sem lenne szabad megfeledkeznie, hogy sajtóorgánumként szerkesztésében, módszereiben, formájában korszerű, érdekes legyen.

E sokrétű igény tehertételét a lap (vagy annak szerkesztői, szerkesztője?) úgy kívánja elhordozni, hogy fel sem veszi. A legelhanyagoltabb igény a gyülekezetek életének megjelenítése. Bár 1969 augusztusától Gyülekezeti Melléklet-et jelentetnek meg, ez a füzetecske csak formájában és terjedelmében különbözik az anyalaptól. A fenti tény nemcsak a gyülekezeti élet elsorvadását bizonyítja, hanem azt a közönyt és beletörődést is, amellyel az egyház vezetése az elsorvadást tudomásul veszi. Vajon taktikai megfontolások („Ne beszéljünk róla, mert az kiválthatja az állampolitika rosszabbodását, esetleges fékező intézkedéseit, de 'csináljuk' úgy, *ahogy lehet*, és amikor alkalom nyílik rá!”) vezérlik a szerkesztőket, vagy másról van szó? Bizonyára mindkettőről. De az igazi ok mélyebben keresendő. Az erdélyi református egyház hagyományos konzervativizmusa, klerikalizmusra való hajlandósága nyilvánul meg ebben. Az a szemlélet és gyakorlat, mely Tolnai Dali Jánosék mozgalmától a bethánistákig minden történelmi időben elzárkózott a gyülekezetek és azok képviselőiben a presbitériumok (vagyis a demokratizmus) szóhoz juttatásától.

Látszólag a gyakorlati teológia, az „igehirdetés” kap központi szerepet a lap hasábjain. Csak látszólag, mert bár a közölt anyag nagyobbik hányada prédikáció, vagy az egész egyházi évre megtervezett prédikáció-vázlatok, a prédikációk alapjául szolgáló exegézis ennek ellenére alig kap benne helyet. Így aztán azt az eléggé el nem ítéhető és kényelmes igehirdetési módszert támogatja, mely szerint a lelkész nem végez önálló igehirdetési munkát. Kész, nagy és még nagyobb igehirdetők prédikációit biflázza be, és zengi el a „tanulatlan”, „vastagnyakú”, „igénytelen”, egyébként is érzelmes anekdotákhoz szokott „nyájnak”. Így a lelkész szinte hivatalos felmentést kap az önálló rendszeres tanulmányozás és felkészülés alól.

A megjelentetett anyag, mivel az egyházi év eseményeit illusztrálja, s egy képzeletbeli gyülekezethez szól, többnyire unalmas, minden teológiai és stílusbeli eredetiséget mellőz, dogmatikai jelszavak ismétlésébe kapaszkodik, és éppen a „gyülekezetszerűség” sokat hangoztatott elvét árulja el, hallgatva a református és evangélikus tömegek valóban égető életkérdéseiről. E helyzet kialakulását elősegíti az a szerkesztői módszer (taktika?), amely visszahódítja az egyház számára a személyi kultusz kizárólagosságait, türelmetlenségét s az ebből fakadó szerkesztési tévelveket. Bár a mindenkori szerkesztők „eredeti”, „jó” anyag, tehetséges munkatársak hiányáról panaszkodnak, mindent, ami nem hasonul elveikhez, elvárásaikhoz, stílusukhoz - elutasítanak.

A teológiai elmélet szaktanulmányok közlésével tetszeleg. Nézzük meg, mi szerepel például „tanulmány” címszó alatt a RSZ 1981/2-es számában:

- Homiletikai tanulmány (újból a gyakorlati teológia viharverte pusztáján vagyunk), ami azzal tart igényt a tudományos címre, hogy messzemenő rugalmassággal és ellentmondásossággal vegyít dogmatikai, ökuménikai, történelmi és biblikai szempontokat

külföldi (tehát Erdélyben gyakran alig vagy egyáltalán nem érvényes), főleg német szerzők nézeteinek summás felsorolásával. Természetes, hogy végső következtetése teológiai közhely: „... a textust a legpontosabban meg kell vizsgálni...” □

- Ismertető „tanulmány”: tárgya a svájci protestantizmus egyházi szervezete, intézményei, működési elvei. A szerző külföldi, de nem közlik, hogy a cikk eredetileg a RSZ számára íródott-e, vagy átvétel. □

- Szabályt erősítő kivételként közölnek egy exegetikai tanulmányt, mely egyedülként, stílusában és módszereiben egyaránt korszerűnek nevezhető. □

- Az egyházi énekeskönyvet történetileg kutató tanulmány bizonyára hasznos lehetne, ha felhasználhatnák az ifjúság, ill. a teológusok oktatásában. Jellemző, hogy az írás közlésére csak szerzőjének halála után került sor! □

Ha számításba vesszük, hogy kéthónaponként jelenik meg a folyóirat, a termés szegényesnek és kiábrándítónak bizonyul. Az egyházi intézmények életével kapcsolatos közlemények hatékonyságát megkérdőjelezi a késedelmes megjelenés - ez tudomásunk szerint nem a szerkesztőség bűne -, valamint a kolozsvári és a nagyváradai püspökség közötti feszültség, ami abban is megmutatkozik, hogy a nagyváradai kerület hívei hiányoznak a lapból.

A fentebb ismertetett tények mellett másik jellemzője a RSZ-nek, hogy mintha csak „nem e világban” készülne. Nemcsak a már említett, a gyülekezetek életétől, problémáitól elzárkózó magatartásra célunk itt, hanem arra az életidegenségre is, mely teljesen figyelmen kívül hagyja a kulturális-szociális-gazdasági környezetet. Mi lehet az eredmény? Megmaradás a fellengzős, tartalmában megürült „bizonyágtételekben”, melyeket maga az Úr Jézus Krisztus, akire a lap szerzői és szerkesztői annyiszor hivatkoznak, így bélyegzett meg: „Nem minden, aki azt mondja nekem Uram, megyen bé a mennyek országába” (Máté 7,21)

(Molnár János)